

Toteutuvatko Raamatun profetiat nyt? Qumranin opetus ajallemme

Erkki Ranta

Käsittelen tätä aihetta siten, että ensin luon kuvaa Qumranin tekstien opetuksesta. Sen jälkeen tuon rinnalle ja vertailuun UT:n eskatologisia näkökulmia, ja niiden relevanttisuutta 2000-luvun alettua.

Qumranin tekstit

Qumranin tekstien sanoma ja niiden sisältämä VT:n tulkinta aukeaa *kahdesta megatrendistä*, jotka hallitsevat kaikkea esseelaisten ajattelua: eskatologinen perusnäkemys ja partikularistinen ekklesiologia. Essealaiset olivat vakuuttuneita siitä, että he yksin muodostavat lopunajan Israelin, johon kaikki VT:n kirjoitukset tähtäävät. Mitään pelastusta ei ole tämän yhteisön ulkopuolella, ja vain sille on annettu myös avaimet pyhien kirjoitusten oikeaan tulkitsemiseen. Vanhurskauden Opettajan esiintymisestä uskottiin alkaneen ”viimeisen sukupolven ajan”. Ajan viivästymisessä jouduttiin kuitenkin venyttämään tuota käsitettä. Viivästymisen ongelma tulee erityisesti esille Habakuk-kommentaarista:

”Sillä näky odottaa vielä määräaikaansa. Se todistaa lopunajasta eikä se petä (Hab. 2:3a). Tämä tarkoittaa, että lopunaika tulee pitkittymään ja se tulee sisältämään enemmän kuin profeetat ovat kertoneet, sillä Jumalan salaisuudet ovat ihmeellisiä. Jos se viipyy, odota, näky toteutuu varmasti ja ajallaan (Hab. 2:3b). Tämä tarkoittaa Totuuden miehiä, jotka noudattavat Lakia (Tooraa) ja joiden kädet eivät väsy totuuden palveluksessa silloin, kun

lopunaika pitkittyy heille. Kaikki Jumalan lopunajat tulevat järjestyksensä mukaan...” 1QpHab. VII:5–13.¹

Ilmeisesti Habakukin kirja oli esseelaisille erittäin keskeinen juuri siksi, että se omassa kontekstissaan tarjosi lopunajan seurakunnalle mahdollisuuden selittää ajan pitkittymisen ongelmaa.

Sekä Damaskon kirjasta (DK) että kommentaareista tulee eskatologis-partikularistinen perusnäkemys selkeästi esille. Kairosta sata vuotta sitten löydettyyn DK:hon on luolasta 4 löytynyt tärkeitä täydennyksiä, jotka osoittavat, että vanhempaa dokumenttia oli tarpeen Kehotusosan osalta täydentää esipuheella. Tässä esipuheessa Vanhurskauden Opettaja puhuu ensimmäisessä persoonassa seurakunnalle ja kehottaa sitä pysymään erossa pahuuden teistä säädettyjen aikojen täyttymykseen asti. ”Viimeinen sukupolvi” on Qumranin teksteissä keskeinen käsite. DK:ssa sen ajan ajateltiin alkaneen Vanhurskauden Opettajan esiinastumisesta 150-luvulla eKr. ja kestävän 40 vuotta. Kun lopputaistelua ei tullut, jouduttiin sopeutumaan ajan pitkittymiseen. Tähän motiiviin liittyy myös DK:n myöhemmin lisätty johdanto.² DK:n Lakiosa on saanut erittäin paljon lisämateriaalia neljännen luolan fragmenteista. Osa laajennuksista voi olla lisäystä vanhempaan versioon ja osoittanee ajan pitkittymisen tuomaa tarvetta lisätä elämänohjeita lopunajan yhteisölle. Ilmeistä on kuitenkin myös, että Kairon tekstin Lakiosaa on lyhennetty karaiittien toimesta joskus keskiajalla. Kairon tekstiin verrattuna luolan 4 käsikirjoitukset pidentävät Lakiosaa, niin että se on kaksi kolmasosaa koko DK:sta. Siten on myös vahvistunut aikaisempi oletus, että Kehotusosa on itse asiassa johdanto DK:n pääosaan.³ Lisäykset tuovat lisävaloa erityisesti Qumranin Tooran tulkintaan, jota hallitsee korkeasta itsetietoisuudesta kertova perusnäkemys.⁴

¹ Käännös M. Coxin mukaan teoksesta Qumranin kirjasto 1997, 150.

² Ranta 1999, 25–33.

³ Erityisesti H. Stegemann esitti tämän väitteen jo ennen luolan 4 materiaalin julkaisemista (esim. artikkelissa *Das Gesetzeskorpus der "Damaskusschrift"*. RQ 14/1990, 409–432).

⁴ J. Baumgarten, *The Damascus Documentt (4Q266-273)*, DJD XVIII/1996, 23–198. Teos sisältää transkriptiopt, käännökset ja kommentit. E. Ranta, *Vanhan testamentin lainausten teksti ja tulkinta Damaskon kirjassa*, 1999, 11–

Vaikka *kaanonia* ei vielä ollut lyöty lukkoon, esseelaisilla oli itse asiassa hämmästyttävän selkeä näkemys siitä, mitkä pyhät kirjat olivat auktoritatiivisia. Pentateukki, Profeetat (laajasti ymmärrettynä, myös Daniel!) ja Psalmi olivat niitä kirjoja, joita varsinaisesti tulkittiin. Apokryfit ja eräät pseudepigrafit olivat lähinnä taustamateriaalina. Tässä edustan samalla eri näkemystä, kuin jotkut muut Qumran-tutkijat. Kaanon-tilanne ei ollut kaoottinen. DK:ssa ja muissa ei-raamatullisissa yhteisön teoksissa siteerataan eksplisiittisesti vain niitä pyhiä kirjoja, jotka myöhemmin hyväksyttiin kaanoniin. Yhtään kommentaaria ei myöskään ole tämän ryhmän ulkopuolelta. Tässä Qumranin tekstit ovat aivan samalla linjalla kuin Uusi testamentti!⁵

Edellä oleva on tärkeätä ottaa huomioon, kun tutkitaan, miten esseelaiset tulkitsivat Vanhaa testamenttia. VT oli heille *prognoosia* tai profetiaa tulevasta tapahtumista ja henkilöistä. Yhteisölle oli uskottu VT:n tekstien oikea tulkinta. Sitä voidaan kuvata myös *diagnoosiksi*, kuten aramean sana *peser* on käännettävissä. VT:n profetaallinen sana oli unimateriaalia, jonka oikea tulkinta oli uskottu Qumranin yhteisölle. Tässä mielessä Danielin kirjan unenselitykset muodostivat esseelaisuuden VT:n tulkinnan erään keskeisen selitysmallin nimenomaan kommentaareissa. Esimerkiksi voidaan ottaa 1QpHab I:16–II:10, jossa tulkitaan Hab. 1:5⁶:

[*Katsokaa, petturit, kauhistukaa ja ihmetelkää, sillä minä teen teidän päivinänne teon, jota ette uskoisi,*] *jos ette itse näkisi.* Tämä tarkoittaa pettureita ja Valheen Miestä, sillä he eivät uskoneet Vanhurskauden Opettajan sanoja, jotka lähtivät Jumalan suusta. Se tarkoittaa myös pettureita, jotka luopuivat uudesta liitosta, sillä he eivät uskoneet

16, esittelee luolien 4, 5 ja 6 käsikirjoitukset ja fragmentit sekä niiden suhteen Kairon käsikirjoituksiin.

⁵ Ranta 1999, 125–126, 200–204. G.Vermes, *The Dead Sea Scrolls. Qumran in Perspective*, 1994, 16–17, 176–180, esittää pääpiirteissään kaanonin muotoutumiskehityksen, ja on tullut samantyyppiseen käsitykseen kuin tämän artikkelin tekijä väitöskirjassaan. J. G. Campbell, *Deciphering the Dead Sea Scrolls*, 1996, 46–55, puhuu jopa kaoottisesta tilanteesta, mutta lähtee tällöin luolista löydetyistä käsikirjoituksista ja niiden määristä eikä VT:n tekstien funktiosta Qumranissa.

⁶ Käännös ja rekonstruointi on pääasiassa Coxin (1997, 144–145) mukaan.

Jumalan liittoa vaan häpäisivät Hänen pyhän nimensä. Tämä tarkoittaa samoin kaikkia pettureita aikojen lopussa. He ovat ne ylimieliset liittoa kohtaan, jotka eivät usko, vaikka he kuulevat Papin suusta kaiken sen, mitä tulee tapahtumaan viimeiselle sukupolvelle. Hänen sydämeensä Jumala antoi viisauden, jotta hän tulkitsisi kaikki Hänen palvelijoidensa profeettojen sanat. Niiden kautta Jumala ilmoittaa kaiken, mitä tulee tapahtumaan Hänen kansalleen ja maalleen.

Profeetallisiksi teksteiksi ymmärrettiin Profeetat (*Neviim*), joihin kuuluivat myös Danielin kirja ja Psalmit. Myös osaa Pentateukista tulkittiin profetiana. Kirjoituksia (*Ketuviim*) ei sanatarkasti siteerata kuin yhdessä kohdassa DK:ssa, jossa Sananl. 15:8 tulkitaan Tooran säädökseksi. Myös *Ketuvimin* sanastoa ja heijastumia on kauttaaltaan teksteissä. On merkittävää, että Danielin kirja liitettiin jo näin varhain profeettakirjojen joukkoon. Nähdäkseni Danielin kirjan keskeinen asema Qumranin VT:n tulkinnassa asettaa tämän kirjan tutkimuksen joiltakin osin uusien haasteiden eteen. Mikäli kirjan syntyä ajoitetaan Antiokhos IV Epifaneen aikaan, on hämmästyttävää, että vain joitakin vuosikymmeniä myöhemmin sitä kuitenkin pidetään muiden VT:n profeettakirjojen arvoisena.⁷

VT:n profeetallisen tulkinnan kehitys kulki DK:n ja Florilegiumin *eskatologisesta midrasista* peser-tulkintaan. Peser-termi esiintyy kerran jo myös DK:ssa. Muuten se korvataan pronomineilla. Juuri DK ja Flor tarjoavat jopa hämmästyttäviä rinnakkaisuuksia UT:n eskatologiseen tulkintaan. Otan tähän esimerkkejä *refleksiositaattien* käytöstä ja erityisesti Matteuksen evankeliumin formulasitaateista. Kairon A-käsikirjoituksen palstalla VII ja sen parallelkohdassa B-tekstin palstalla XIX on havainnollisia esimerkkejä täyttymysaspektin sisältävistä VT:n lainauksista. Otan tähän esimerkin kohdasta CD XIX:5–14:

Mutta kun Jumala rankaisee maata kostaakseen jumalattomille, niille, jotka hylkäävät käskyt ja määräykset, *silloin toteutuu se sana, joka on kirjoitettu profeetta Sakarjan kautta: "Kohoa, miekka, paimenta kohti, nouse uskotuani vastaan, sanoo Jumala. Lyö paimen maahan, ja lau-*

⁷ Ks. Ranta 1999, 200–204.

ma joutukoon hajalle, pienimpiäkin vasta n Minä kohotan käteni" (Sak. 13:7). Ja ne, jotka pysyvät Hänen yhteydessään, ne ovat lauman kurjia. Nämä pelastuvat (ensimmäisen) rangaistuksen aikana, kun muut joutuvat miekan armoille, kun Messias Aaronista ja Israelista saapuu. *Niin kuin tapahtui ensimmäisen rangaistuksen aikana, josta Hän on sanonut Hesekielin kautta: "Tee tawmerkki kaikkien otsaan, jotka huokaavat ja valittavat"* (Hes. 9:4). Mutta muut joutuvat miekan armoille, joka toimitti liiton koston. *Samalla tavoin* tulee tuomio kaikille, jotka ovat astuneet Hänen liittoonsa, mutta eivät pysy lujina näissä määräyksissä.

Sakariaan lainausta käytetään refleksiositaattina, jolla todistetaan täyttyvän sen, mitä edellä kerrotaan lopunajan eli Qumranin ajan lähellä olevasta tuomiosta. Hesekielin kohtaa käytetään analogiana yhteisön jäsenten ja sen vastustajien kokemuksille lopunajassa.⁸ Refleksiositaatteja on Qumranin teksteissä kaikkiaan yli 40. Niistä DK:n Kehotusosassa on kaikkiaan 13, 4QMidrEschat:ssa (johon kuuluu myös Florilegium) peräti 15. Tärkeitä ovat myös 11QMelch ja 4QpJes^c, joka on vanhin ja ainoa kommentaari, jossa esiintyy refleksiositaatteja peser-tulkinnan ohessa.⁹

Qumranin eskatologinen midras tarjoaa lähimmän paralleelin UT:n ns. formulasitaateille, joita tavataan erityisesti Matteuksen evankeliumissa. Toisin kuin usein on esitetty, peser-tulkinta ei vastaa UT:n formulasitaatteja ja niihin liittyvää tulkintaa. Peserien rakenteelle on tyypillistä, että ensin on VT:n sitaatti, jota sitten kommentaareissa tulkitaan peser-formuloilla. Sen sijaan sekä em. refleksiositaateille että UT:n formulasitaateille on ominaista päinvastainen metodi: ensin tuodaan esille jokin oman ajan tapahtuma ja sen jälkeen lainataan täyttymysaspektin sisältävällä johdantolauseella VT:n kohtaa. Tässä Qumranin VT:n tulkinta on tärkeänä esikuvana ja kehitysvaiheena Uudesta testamentista löytyvälle VT:n tulkintametodille. Paralleelisuuden osoittaa selvästi esim. Matt. 4:12–17: "Kun Jeesus sai kuulla, että Johannes oli vangittu, hän siirtyi Ga-

⁸ Ks. Ranta 1999, 98–106, jossa on tarkemmin käsitelty tämä katkelma.

⁹ Ranta 1999, 206–208.

lileaan ... Kapernaumiin, joka on järven rannalla Sebulonin ja Naftalin heimojen alueella. *Näin tapahtui, jotta toteutuisi profeetta Jesajan sana: Sebulonin maa ja Naftalin maa, Meren tie, Jordanin takainen maa ja muukalaisten Galilea – kansa, joka asui pimeydessä, näki suuren valon...* Tästä lähtien Jeesus julisti: Kääntykää, sillä taivasten valtakunta on tullut lähelle!” Metodiset yhtäläisyydet ovat huomattavat, samoin tulkintaan sisältyvä täyttymyksen aspekti. Suurin ero on kuitenkin siinä, että Qumranissa vielä odotettiin Kirjoitusten lopullista täyttymistä, kun UT:ssa hengitetään jo täyttymisen ilmaa.¹⁰

Myös Tooraa tulkittiin Qumranissa kahden megatrendin pohjalta. Vain DK:ssa käytetty *peruus*-termi vastaa itse asiassa profeettallisen tulkinnan *peser*-termiä. Niiden välillä on käsittääkseni jopa anagramminen yhteys. *Peruus*-tulkinnassa lähdetään siitä, että lopunajassa vain Qumranille on uskottu oikea Tooran ymmärtäminen. Farisealaisuudeksi muotoutuva toinen hasidilaisuuden haara edustaa ”liukkaiden teiden” tulkintaa, kun Qumranissa on Tooran tarkka merkitys = *peruus*. Yhteisössä uskottiin, että Tooran lopullinen ja tarkka merkitys on nyt saanut täyttymyksensä sen edustaman VT:n tulkinnan piirissä. Pelastuksen perustana on vahva legalismi. Kääntyminen tarkoittaa ennen kaikkea pääsemistä osalliseksi Qumranin edustamasta Tooran tulkinnasta. Tässä riittänee lainaus DK:n Lakiosan kohdasta, jossa on esillä sitoutuminen liiton valaan. Teksti esiintyy sekä Kairon käsikirjoituksessa (CD XVI:1–9) että lähes kokonaan myös luolan 4 fragmenteissa 4Q270, 6 ja 4Q271, 4:¹¹

Sen tähden miehen tulee sitoutua *kääntymään Mooseksen lakiin*, sillä siinä kaikki on tarkasti selitetty. Ja niiden aikojen tarkka määrittäminen (*peruus*), jotka liittyvät Israelin sokeuteen niihin kaikkiin nähden, katso, se on tarkasti selitetty kirjassa aikojen jakamisesta heidän riemuvuosikseen ja viikoikseen.¹² Ja sinä päivänä, jona mies sitoutuu

¹⁰ Ranta 1999, 208. Erityisesti Stendahl erehtyi pitäessään Matt:n esikuvana Qumranin *peser*-tulkintaa. Ks. Ranta 1999, nootit 42–44.

¹¹ Ranta 1999, 159–160. Nooteissa on viittauksia muuhun tutkimukseen ja myös selventäviä аспектеja.

¹² Otsake on samanlainen kuin Riemuvuosien kirjassa. Teoksesta on saatu ’Ain Feshkhan löytöjen yhteydessä myös hepreankielisiä katkelmia. Ks. Vermes, *The Dead Sea Scrolls. Qumran in Perspective*, 1994, 188–190. Tässä kohdassa

kääntymään Mooseksen lakiin, vihamielisyyden enkeli väistyy hänestä, jos hän pitää lupauksensa. Sen vuoksi Abraham ympärileikattiin sinä päivänä, jona hän sai tietonsa (liittyen siis lakiin). Niin kuin hän myös sanoo: *“Huuliltasi lähtenyt lupaus sinun on pidettävä”* (5. Moos. 23:24), niin että sitä noudatet. Sitovasta valasta, johon joku on sitoutunut tehdäkseen jotakin Tooran mukaan, hänen ei pidä luopua *kuolemankaan uhalla*. Mitään sellaista, jossa joku on sitoutunut hylkäämään Tooran, hänen ei pidä täyttää kuolemankaan uhalla.

Oikea ja tarkka Tooran tulkinta kuuluu Qumranin esoteerisiin piirteisiin. Lähes gnostilaisittain puhutaankin em. lainauksessa ”tiedosta”, joka tarvitaan, jotta voidaan elää uudessa elämässä aikana, jolloin muu Israel elää sokeudessa. Myös DK:n Kehotusosassa, joka muuten edustaa selkeästi eskatologista midrasia, liitetään pelastus juuri Tooran tarkkaan tulkintaan: ”Totisesti, heidän on huolehdittava siitä, että toimivat Tooran *tarkan merkityksen (peruus)* mukaan pahuuden aikana, niin että erottautuvat turmion lapsista...” (CD VI:14–15).¹³ Tooran tulkintaan liittyvän esoteerisen tiedon säilyttäminen vaati toisen asteen eristäytymistä pahasta maailmasta. Separatio oli lopullisen täyttymyksen odotusta. Tulevassa loppusodassa kaikki vastustajat tuhoutuvat.

VT:n eskatologisessa tulkinnessa on tyypillistä VT:n *typologinen* käyttö. Yhteisö on uusi Israel ja myös temppeli, joka korvaa Jerusalemin rappeutuneen pyhäkön pappeineen ja menoineen. Se kokee myös positiivisella tavalla muinaisen Israelin *eksoduksen* autiomaassa. Samalla yhteisön separaatiota perustellaan *eksiilimotivilla*. Yhteisö odottaa messiaanista aikaa Damaskossaan. Tässä valmistautumisessa loppusotaan noudatetaan 4. Moos:n ja 5. Moos:n *leiri- ja sotasäädöksiä*. Käsittääkseni siltä pohjalta on ymmärrettä-

oleva heprean pluraalinen sana *jovelim* (3. Moos. 25:ssä riemuvuoteen liittyen, alunperin oinaansarvia tarkoittava sana) on tullut latinassa muotoon *Jubileum* tarkoittaen siis Riemuvuosien kirjaa. Pidän todennäköisenä, että heprean sanasta on syntynyt myös latinan verbi *jubilare* ja sitä kautta myös skandinaavisten ja suomen kielten joulua tarkoittava sana, joka tulee hyvin lähelle heprean sanaa (*jovel* - joului!).

¹³ Ranta 1999, 70–71.

vissä myös ”sisäkehän” selibaatti ja yhteisomaisuus. Eräs keskeinen Qumranin tekstien kohta, josta tulevat esille em. motiivit, on DK:n kohdassa CD VII:9–VIII:5. Qumranin ja sen vastustajien vaiheissa totetuu Jes. 7:17:n Immanuel-profetiaan liittyvä ennustus, jossa viitataan muinaisen Israelin jakaantumiseen Efraimiksi ja Juudaksi. Profetian mukaan Juuda tulee kokemaan samanlaisen kohtalon kuin Efraim erotessaan Juudasta. DK tulkitsee Jes:n uhkauksen tarkoittavan yhteisön vastustajia:¹⁴

Kun molemmat Israelin huoneet erosivat toisistaan, Efraim luopui Juudasta. Ja kaikki luopiot joutuivat miekan armoille, mutta ne, jotka pysyivät lujina, pelastautuivat *pohjoiseen maahan*, kuten Hän on sanonut: *”Ja Minä vien maanpakoon Sikkutin, teidän kuninkaanne ja Kijjunin, teidän kuvanne (ja Tähdän, teidän jumalanne),¹⁵ pois tel-tastani Damaskoon”* (Aam. 5:26–27).

Tulkinnassa allegorisoidaan Aamoksen kirjan yksittäiset käsitteet tarkoittamaan yhteisöä, sen funktiota ja tulevaa Messiasta. Samassa kontekstissa lainataan myös Aam. 9:11, 4. Moos. 24:17 ja Hoos. 5:10. Tietyillä tekstimanipulaatioilla ja historiallisten yhteyksien katkaisemisella saadaan VT:n kohdat puhumaan lopunajan yhteisöstä ja sen vastustajista.

Pääpiirteissään ja yhteenvetona edellä esitetystä voidaan Qumranin eskatologisen VT:n tulkinnan kehityslinjoja hahmottaa seuraavasti. Essealaisuus lähti liikkeelle reformatorisena liikkeenä, jonka elinvoimana oli eskatologioiden entusiasmi: nyt eletään viimeisen sukupolven aikaa, joka kestää 40 vuotta. Sen jälkeen suoritetaan lopullinen välienselvittely hyvän ja pahan, yhteisön ja sen vastustajien välillä. Silloin saapuu myös Messias. Aluksi odotettiin vain yhtä Messiasta, mutta odotuksen pitkittyessä ja selitysjärjestelmän kehityksessä lienee odotettu jopa kolmea messiaanista hahmoa, papillista ja kuninkaallista messiasta sekä Lain Opettajaa. Tämä kehityslinja on erotettavissa myös DK:n sisällä, jossa näkyy yhden Messiaan odo-

¹⁴ Ks. Ranta 1999, 84–97 kirjallisuusviitteineen.

¹⁵ Sulkeissa oleva lisäys perustuu jäljessä seuraavaan tulkintaan. DK:n tekstitradiotio on tässä Septuagintan mukainen. Ks. Ranta 1999, 86, 88.

tuksen "normalisoiminen" kohti kolmea.¹⁶ Eskatologinen midras (erityisesti 4QFlor ja DK:n Kehotusosa) edustaa liikkeen varhaisvaihetta. Sille on tyypillistä kuvata Qumranin yhteisön ja sen vastustajien kokemuksia, joissa nähdään VT:n profetioiden jo täyttyneen tai olevan täyttymässä. Tähän liittyvä refeleksiositaattien käyttö edelsi myöhempää kaavamaisempaa peser-tulkintaa. Vanhin peser, 4QpJes^c, sisältää sekä refleksiositaattien että peser-formuloiden käyttöä. Ajan pitkittyessä siirryttiin ns. proof-tekstien¹⁷ käytöstä konsekutiiviseen VT:n profeettakirjojen ja Psalmien peser-tulkintaan. Muun muassa tätä kehityslinjaa olen hahmotellut väitöskirjassani. Aikaisempien ennustusten viivästyminen synnytti peser-tulkinnan, joka on selkeästi jähmettyneempää kuin eskatologien midras ja samalla yhä enemmän irti juutalaisesta selityspereinteestä. Samalla kehittyi myös yhä enemmän yksityiskohtiin keskittyvä legalistinen kasuistiikka, jonka säännöillä jäsenet sidottiin yhä lujemmin uskollisuuteen yhteisöä ja sen johtajia kohtaan. Partikularismin ja siihen kuuluvan separaation ohella myös esoteerisuus tuli yhä leimaa-antavammaksi. Reformaatio muuttui konservatismiksi.

Qumranin eskatologia ei olekaan enää luonteeltaan *apokalyptista* vaan paremmin *epikalyptista*. Ulkopuolisiin suhtaudutaan vihamielisesti. Heihin nähden verhoa ei haluta poistaa tulevien tapahtumien päältä (*apokalypsis*). Halutaan päinvastoin säilyttää salaisuudet ja verhota ne ulkopuolisilta tulkinnan verholla (*epikalypsis*). Viitataan tässä edellä lainattuun kohtaan 1QpHab VII:stä. Yhteisö ei ollut enää myöskään missionäärinen luonteeltaan. Aarteet haluttiin kätkeä ulkopuolisilta. Juuri tässä perusasenteessa piili myös essealaisuuden tuhon siemen ja syy. Rooman legioonien lähestyminen sai yhteisön myös kirjaimellisesti kätkemään pyhät tekstinsä ulkopuolisten ulottumattomiin. Se oli kyllä onneksi meidän sukupolvillemme 2000 vuotta myöhemmin. Näin olemme saaneet käyttöömmme verrattoman tekstiaarteiston, joka on merkinnyt VT:n alkutekstin tutkimukselle aivan uutta vaihetta ja ainutlaatuista lisää kristillisen ja sitä edeltävän ajan tuntemukselle.

¹⁶ Ks. Ranta 1999, 102–106. B-käsikirjoituksessa esiintyy vielä yksikkömuoto (CD XIX:10–11), joka A-käsikirjoituksessa on muutettu monikoksi (CD VII–VIII, ks. Ranta 1999, 96).

¹⁷ Ilmaisu on Vermesin artikkelista *Biblical Proof-Texts in Qumran Literature*. JJS 34/1989, 493–508.

Uusi Testamentti ja Qumranin tekstit

Tässä on mahdollista ainoastaan lyhyesti ja ilman perusteellisia kirjallisuusviitteitä ja tutkijoiden välistä keskustelua luoda pääpiirteistä kuvaa UT:n eskatologiasta sekä liittää vertailua Qumranin teksteihin ja näköaloja omaan aikaamme. Qumranin eskatologiaan kuului kyllä täyttymyksen aspekti, joka oli liikkeen alkuvaiheessa voimakkaampaa kuin ajan pitkittyessä. Elettiin parhaimmillaankin vielä lopullisen täyttymisen odotuksessa.

Jeesuksen opetuksessa oli keskeisenä *preesenttinen eskatologia*. ”Aika on täyttynyt ja Jumalan valtakunta on tullut lähelle.” Riemuvuonna 2000 meidän on hyvä yhä uudelleen palata Jeesuksen ohjelmajulistukseen Nasaretin synagogassa *Luuk. 4:16–22*. Siinä on Kristuksessa alkaneen eskatologisen riemuvuoden ohjelma, sanoma eri tavoin osattomille ja myös *VT:n sanoman aktualisoituminen*.¹⁸ Riemuvuoden odotus olikin Israelissa siirtynyt eskatologisen toivon varaan. Vaikka essealaiset monella tavoin painottivatkin riemuvuotta, hekin vielä odottivat sitä edessäpäin olevana tapahtumana. Johannes Kastaja oli mitä todennäköisimmin ollut Qumranin kasvattina. Kun hän vielä essealaisten tavoin epäili, onko odotettava tulevaa Messiaasta, Jeesus lähetti riemuvuoden viestin, jossa toistuvat *Luuk. 4:n* ohjelmakohdat: *Luuk. 7: 18–23*. Tässä on tärkeä ero UT:n ja Qumranin välillä. Qumranissa kyllä uskottiin, että elettiin *jo* lähellä täyttymystä, mutta *ei vielä* viimeisessä vaiheessa. Vielä odotettiin Messiaasta/messiaita. Evankeliumi julistaa jo nyt läsnä olevaa valtakuntaa ja täyttymystä. Paavalilla se on saanut kirkkaan muodon sanoissa 2. Kor. 1:19–22:ssa: Jumalan ”kyllä” VT:n lupauksiin on tullut Kristuksessa ja tulee vielä aamenkin.

Messiaan ensimmäinen tuleminen on kaikkein tärkeintä ja ensimmäinen asia (*proton*). Keskeisin on jo tapahtunut. Sana tuli lihaksi, Jumala oli Kristuksessa ja sovitti maailman itsensä kanssa. Salama on jo iskenyt, nyt odotetaan jyrähdystä (Karl Heim). Eriyisen tärkeätä juuri nyt on julistaa ja opettaa Kristuksen ensimmäisen tulemisen merkitystä ja preesenttistä eskatologiaa. Jumalan lupaukset sekä VT:ssa että UT:ssa aktualisoituvat siellä, missä evankeliumia

¹⁸ Tätä riemuvuoden julistusta olen lähinnä homileettisesti käsitellyt kirjassani *Sanoma suuresta ilosta* 1996, 104–111.

julistetaan (Joh. 16). Tämä Kristus-keerygma on kristillisen kirkon perussanoma.

Mutta jos jäädään vain tähän, on vaarana valistuksen ajan epäeskatologinen idealismi tai bultmannilainen eksistentialismi.¹⁹ Ilman futuurista eskatologiaa näköalat eteenpäin hämärtyvät ja riistävät uskolta sen Paavalin mielen, että ”kurottautuen sitä kohti, mikä on edessäpäin, minä riennän kohti voittopalkintoa” (Fil. 3). Jumalan valtakunta on Kristuksessa samalla kertaa lähellä ja kaukana. Se on ”da und nah”. Kun on *proton*, on myös *eskhaton*. Tai Cullmannin tunnetuin sanoin elämme ilmapiirissä ”jo nyt – ei vielä”. Eskatologian suuri keskus on lihaksi tullessa Sanassa. Siitä avautuvat näköalat sekä taaksepäin että eteenpäin. Ilm. 1:8 tuo tämän kaksois- ja kolmoisnäköalan kirkkaana eteemme: ”Minä olen Alfa ja Oomega, alku ja loppu, sanoo Herra Jumala, hän, joka on, joka oli ja joka on tuleva, Kaikkivaltias.” Mennyt (hinter) viittaa sekä VT:n ennustuksiin että Kristuksen täytettyyn työhön, preesens (nah) Kristuksen joka hetkiseen läsnäoloon omiensa kanssa ja futuuri (da) hänen paruuksiaansa kirkkaudessa. Kristinoppimme (1948. Kpl 34) ilmaisee kirkkaasti saman: ”Jumalan valtakunta on iankaikkinen valtakunta ja samalla Jumalan herruutta ihmisten sydämässä ja elämässä. Täydellisyydessään Jumalan valtakunta ilmestyy, kun Kristus tulee kirkkaudessaan.”

Juuri preesenttisen eskatologian funktio kuitenkin puuttuu kokonaan essealaisuudesta, jossa vielä odotetaan Messiasta. Tosin messianologia häipyy partikularistisen ekklesiologian varjoon. Mutta suuri vaara on myös kristikunnassa perustaa sanoma ja tulkinta *futuurisen eskatologian* varaan. Unohdetaan Ylösnoukseen opetus Ap.t. 1:6–8 helatorstaina. Ilman annetun päätehtävän suorittamista ei toteudu Jumalan pelastussuunnitelma. Tämä on *paradoksi*, jonka kanssa joudumme jatkuvaan kamppailuun. Pyhä Jumala on uskonut valtaisan työn seurakunnalleen, mutta lupaa sen toteuttamiseen myös varustelun (Ef. 6). Emme pyydä tehtäviä, joihin voimamme riittävät vaan voimia, jotka riittävät tehtäviimme. Innostavan näkö-

¹⁹ Pöhlmann (Dogmatiikan pääkohdat 1973, 247–272) esittää kristillisestä eskatologiasta ja siihen liittyvästä teologisesta kirjallisuudesta ja keskustelusta monipuolisen pitkittäisleikkauksen, joka on monien tässä esitettyjen ajatusten taustalla. Viittaa myös vieläkin monin tavoin antoisaan Tiililän Systemaattiseen teologiaan (osa II/1954, 448–464).

alan lopullisesta oomegasta tarjoaa Ilm. 7 näkymä taivaallisesta juh-lajoukosta. Kun Kristus saapuu kirkkaudessaan, on Kärsivän Messiaan työ saanut täyttymyksensä. *Ihmisen Pojan nimeen sisältyvät sekä Messiaan kärsimys että Hänen paluunsa kirkkaudessa, paruu-sia.*²⁰

Täyttyvätkö Raamatun profetiat nyt? Vastamme, että ne ovat pääosiltaan jo täyttyneet ja niiden aamen tulee aikanaan (2. Kor. 1:19–22). Yksilön kohdalla ei ole tärkeitä tietää aikoja eikä hetkiä vaan Kristuksen ensimmäisen tulemisen merkitys. Siinä ratkaistaan tuleva kohtalo. Pyhä Henki laskeutuu Karitsan päälle. Perillä kirkkaudessaakin vielä ylistetään ja ihmetellään Jumalan Pojan kuoleman merkkejä. *Karitsan heikkous* ja *Leijonan väkevyys* ovat Hänessä samanaikaisesti.

Myös koko ihmiskunnan lopullisen kohtalon signumit ovat jo näkyvissä. Sekä evankeliumeissa (Matt. 24, Mark. 13, Luuk. 17, 21) että Paavalin kirjeissä ja Ilmestyskirjassa nämä signumit ovat yhdensuuntaisesti esillä. Osa niistä on pelottavia kosmologisia tapahtumia ja myös kristikunnan kokemuksiin liittyviä (vainot, harhat, luopiot), osa myös positiivisia ja työhön innostavia (evankeliumin voittokulku, Israelin paluu ja kääntymys). Kaikilla niillä on alkujuurensa jo VT:n profetioissa.²¹ Ilmestyskirjassa niitä itse asiassa kuvataan jopa jatkuvina merkkeinä, jotka spiraalisesti ja yhä laajeten kulkevat kohti lopullista ajan täyttymistä. *Apokalyptiset ratsastajat* kuvaavat negatiivisia signumeita, yhä pahenevia vitsauksia (Ilm. 6). Ne kaikki (nälkä, sota ja rutto) ovat jatkuvasti koettavissa tässä synnin ja kärsimyksen maailmassa. Lopulta ne saavuttavat yli sietorajan käsittävät mittasuhteet. Mutta kaiken pelottavan keskellä kulkee Valkoisen hevosen selässä voittoa Karitsa. Ilmestyskirjan pelottavien näkyjen keskellä on seitsemän autuaaksijulistusta, jotka kautta aikojen ovat normalisoimassa seurakuntaa preesenttisen eskatologian piiriin ja samalla odottamaan kirkkaudessaan palaavaa Kristusta.

²⁰ Ihmisen Poika -teologian erinomainen teos on edelleen E. Haavan väitöskirja Ihmisen Pojan kuolema 1949.

²¹ Tiililä (1954, 468–478) kokoaa nämä signumit erityisesti Matt. 24:n nojalla viiteen ryhmään.

Qumranin keskeisiä opetuksia ajallemme ja erityisesti kristikunnalle ovat ainakin seuraavat tärkeät näkökulmat. Reformaatio voi muuttua pelkäksi konservatismiksi tai "ahdistususkonnoksi" (Pöhlmann). Uskonpuhdistus asettui vastustamaan juuri keskiajan ahdistususkontoa, jossa evankeliumi oli muuttunut laiksi. Evankeliumi on luonteeltaan missionääristä, kaikki inhimilliset rajat ja raja-aidat ylittävää universaalia sanomaa. Siinä verho poistetaan jumalallisten salaisuuksien yltä (*apoklypsis*), että mahdollisimman moni tulisi osalliseksi Kristuksen sovituksista. On paradoksaalista, että viedessämme ilosanomaa kaikille kansoille samalla joudutamme Kristuksen paluuta. Qumranin tie on separaatio, bunkkeroituminen oman sisäpiirin keskelle ja samalla rakkauden kylmeneminen itse suureen päätehtävään nähden. Siellä missä on *epikalypsi* (verholla peittäminen), lopulta historian pöly peittää sellaisen kristillisen yhteisön. Liikehän se ei enää ole, jos se ei ole liikkeellä Vapahtajan antaman tehtävä nojalla sisäkehiltä kohti ulkokehiä, Jerusalemissa, Juudasta ja Samariasta aina maan ääriin asti (Ap.t. 1:8). Essealaisuus häipyi Rooman legioonien tullessa historian hämärään. Mutta tuliperäiset harjanteet kestävät aikojen ja tuulten kulutusta. Jatkuvasti tulee kaikua korvissamme sen vasaran ääni, joka löi kirkon oveen myös tämän teesin: "Kirkon kallein aarre on Kristuksen pyhä evankeliumi."